

การแก้ไขปัญหการทะเลาะวิวาทด้วยพุทธวิธี

The solving controversy problem by buddhist method

พระศรีรัชมงคลบัณฑิต

Phrasrirajamongkolpandit

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

Email: Jowkoonarun101@gmail.com

Received 7 September 2020; Revised 29 October 2020; Accepted 13 December 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “การแก้ไขปัญหการทะเลาะวิวาทด้วยพุทธวิธี” จากผลการศึกษาพบว่า ถ้าสังคมไทยแก้ไขปัญหการทะเลาะวิวาทกันด้วยพุทธวิธีคือการนำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหการทะเลาะวิวาทกันเริ่มด้วยการยอมรับว่าปัญหามีอยู่จริง รู้ว่าต้นเหตุของปัญหานั้นมีหลายอย่าง เช่น การมีทิฐิมานะต่อกัน มีเป้าหมายที่แท้จริงในการแก้ปัญหา เช่น กำจัดปัญหาให้หมดไป วิธีแก้ปัญหานั้นก็ต้องแก้ไขให้ตรงสาเหตุของปัญหา เช่น ต้องมีคนกลางที่มีคุณสมบัติเป็นที่น่าเคารพเชื่อถือของคนที่ทั้ง 2 ฝ่าย เช่น ปราศจากอคติต่อทั้ง 2 ฝ่าย ตั้งมั่นในพรหมวิหารธรรม ออกมาช่วยประนีประนอมไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญห และที่สำคัญอีกประการก็คือกลุ่มคนที่มีปัญหาทั้ง 2 ฝ่ายต้องยอมรับและพร้อมจะช่วยกันแก้ไขปัญห โดยเฉพาะการแก้ไขทัศนคติของแต่ละฝ่ายที่มีต่อกันที่เป็นลบต้องปรับทัศนคติทั้ง 2 ฝ่ายให้เป็นบวกได้ การแก้ไขปัญหการทะเลาะวิวาทก็คงจะไม่ใช่ว่าเรื่องยากอีกต่อไป พระพุทธศาสนามองว่า ปัญหาทั้งปวงย่อมเกิดจากเหตุ ดังนั้นเมื่อจะแก้ไขก็ต้องแก้ที่สาเหตุเหตุนั้น และสาเหตุที่สำคัญที่สุดที่เป็นเหตุก่อการทะเลาะวิวาท คือ ทิฐิ มานะ

คำสำคัญ : การแก้ไขปัญห, การทะเลาะวิวาท, พุทธวิธี

Abstract

This article is intended to study “The solving controversy problem by Buddhist method” found that if Thai society applies the Buddhist methods to solve the controversy together to solve the controversy divided the divisions in Thai society. First, everyone must accept Existence of controversy problem, cause of the problem is various, such as Intolerance for the others, Real goal for solving problem, such as Getting rid of the problem away. Solve the cause of the problem the solution must have a middleman who has the qualities that are respected and trusted by both parties, such as without prejudice to either side, truly compassionate, equitable, and equitable. Come out to help mediate, resolve problems and a group of people with problems on both sides must accept and be ready to help solve the problem, especially to solve the negative attitude of each party towards each other, must adjust the attitude of both sides to be positive solving the controversy would not be difficult

anymore. Therefore, Buddhism believes that all problems are caused by Therefore had to solve at that point and the most important cause of controversy problem is conviction bigotry.

Keywords: Problem Solving, Controversy, Buddhist methods

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal)(เบรนต์อาร์เนลสัน, 2548) ซึ่งจะต้องมีกิจกรรมภาระหน้าที่ต้องทำร่วมกัน ดังนั้น การรวมตัวกันเป็นสังคมของมนุษย์นั้นจะต้องมีกิจกรรมหรือหน้าที่การทำงานที่จะต้องทำรวมตัวกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการประสานติดต่อกัน ในขณะเดียวกันมนุษย์ในสังคมก็อาศัยบรรทัดฐานหรือกฎหมายระเบียบ ประเพณี พร้อมทั้งบทบาทที่เหมาะสมให้แก่บุคคลต่าง ๆ ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีมีอภิสิทธิ์ และมีเกียรติ แต่ทว่าสังคมในโลกปัจจุบันนั้นจัดเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos) และเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยสภาวะพื้นฐานของบุคคลที่มีความแตกต่างและหลากหลาย เช่น การศึกษา ท้องถิ่น ค่านิยม ทัศนคติ ภาษา ศาสนา ความต้องการผลประโยชน์ ดังนั้น ปัญหาในโลกมนุษย์จึงมีมากมาย ที่ไหนมีคนที่นั่นมีปัญหา ปัญหานั้นมีปัญหาลึกปัญหาลึกใหญ่ ปัญหาส่วนตัว ปัญหาส่วนรวม มีทั้งปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาโรคระบาดร้ายแรง ซึ่งปัญหาเหล่านั้นหลายอย่างเกิดเองตามธรรมชาติ แต่ส่วนมากจะเป็นฝีมือมนุษย์สร้างขึ้นมา บางปัญหาก็แก้ไขได้ บางปัญหาก็ยังแก้ไขไม่ได้ทั้งที่มนุษย์มีความพยายามใช้ความรู้ความสามารถด้วยสติปัญญาตามหลักวิชาการแล้ว ปัญหาสังคมนั้นปัจจุบันก็มีหลากหลายปัญหา เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติด ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางคม และปัญหาการทะเลาะวิวาทนี้ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่มีอยู่จริง มีมาในสังคมของมวลมนุษยชาติตั้งแต่ครั้งอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน แม้ในอนาคต ปัญหาการทะเลาะวิวาทก็คงจะมีอยู่ต่อไป ตราบเท่าที่มนุษย์ยังมีความเห็นหรือทัศนคติต่ออะไรต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน และมีความประพฤติที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งปัญหาความทะเลาะวิวาทนี้ก็มีกันอยู่ในสังคมทั่วไปทั้งในสังคมไทย และในสังคมโลกดังที่ปรากฏแก่หูและแก่สายตาของทุกคนแม้ว่าท่านจะเบื่อหรือชอบก็ตาม

ปัญหาการทะเลาะวิวาท

เมื่อพูดถึงปัญหาการทะเลาะวิวาท บางครั้งจุดเริ่มต้นอาจจะเป็นปัญหาที่ยังไม่ใหญ่โตอะไรมาก เช่น การทะเลาะวิวาทกันของคนเพียง 2 คน เช่น เด็กทะเลาะกัน สามิภรรยาตีปากเสียงทะเลาะวิวาทกัน ลูกหลานกับผู้ปกครองมีปากเสียงทะเลาะกัน อาจจะหาวิธีแก้ไขได้โดยไม่ยากเย็นนักถ้าต่างคนมีเหตุผลที่ต้อง แต่เมื่อมีคนเข้ามาเกี่ยวข้องในเหตุการณ์เพิ่มจำนวนมากขึ้น ๆ จาก 2 คน กลายเป็นจำนวน 10 คน หรือจำนวน 100 จำนวน 1,000 คน หรือจำนวน 10,000 คน หรือมากกว่านั้น การทะเลาะวิวาทนั้นแม้สาเหตุอาจจะใช้เรื่องใหญ่โตอะไรก็กลายเป็นปัญหาใหญ่ขึ้นมาได้ ถ้ายังเป็นปัญหาระหว่างกลุ่มชน เช่นกลุ่มอดีตผู้นำผู้เคยมีอำนาจ พร้อมด้วยสมาชิกและกลุ่มผู้นำผู้มีอำนาจในปัจจุบันพร้อมทั้งสมาชิกทะเลาะวิวาทกัน ปัญหาก็ยิ่งจะใหญ่โตเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นและนอกจากนั้นยังจะขยายวงกว้างออกไปจากระดับครอบครัวกลายเป็นระดับชุมชน ระดับสังคม ลูกหลานไปจนถึงระดับประเทศหรือกลายเป็นปัญหาระดับชาติ ใครรักใครชอบใจฝ่ายไหนหรือได้ประโยชน์กับฝ่ายไหนก็เข้ากับฝ่ายนั้นโดยมีกฎหมายเห็นว่าเป็นฝ่ายนั้นดีและถูกต้อง พวกเขามุ่งทำร้ายหรือทำลายฝ่ายตรงกันข้ามกับตนให้เสียหาย และมุ่งจะทำฝ่ายที่ตรงกันข้ามกับตนให้สูญพันธุ์ โดยยื่นเงื่อนไข 2 อย่าง คือ ถ้าเปลี่ยนใจมาเข้ากับฝ่ายเราอยู่รอดปลอดภัย แต่ถ้าอยู่ฝ่ายตรงกันข้ามก็ให้ระวางตัวไว้ให้ตี

อย่างไรก็ตามปัญหาการทะเลาะวิวาทนี้ถ้าไม่มีวิธีการระงับหรือไม่ได้ทำการระงับ ปล่อยไปเรื่อย ๆ ก็อาจมีพัฒนาการขยายวงกว้างออกไปจากระดับคณะบุคคลกลายเป็นระดับชุมชน สังคมหรืออาจลุกลามไปเป็นระดับชาติ กล่าวคือประเทศหนึ่งทะเลาะวิวาทกันกับอีกประเทศหนึ่งทั้งด้วยเรื่องการแบ่งแยกดินแดน หรือด้วยเรื่องอื่น ๆ เช่น ด้วยการแข่งขันกันในด้านเศรษฐกิจ หรือสังคม หรือการเมืองการปกครอง ปัญหาการทะเลาะวิวาทระดับนี้จัดได้ว่าเข้าขั้นเป็นอันตราย และมักจะสร้างปัญหาให้แก่ประชาชนและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม และถ้ายิ่งปัญหาลุกลามใหญ่โตเพิ่มมากขึ้น ปัญหาที่จะตามมาอย่างแน่นอนต่อจากปัญหาการทะเลาะวิวาทนั้นก็คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คนว่างงาน ความยากจน ปัญหาสังคม เช่น การแย่งชิงอำนาจ การล้มล้างการปกครอง การปล้นจี้ การลักทรัพย์ การเหลื่อมล้ำ การทะเลาะวิวาทกันด้วยรูปแบบต่าง ๆ จนในที่สุดเมื่อขยายวงกว้างของปัญหาออกไปก็กลายเป็นระดับสงครามโลกอย่างอดีตที่ผ่านมา

สาเหตุของปัญหาการทะเลาะวิวาท

ทุกอย่างในโลกนี้ล้วนมีเหตุมีผล เมื่อมีเหตุก็ต้องมีผล หรือเมื่อมีผลก็ต้องมีสาเหตุที่มา สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งพระองค์ตรัสถึงหลักเหตุและผลของพระพุทธศาสนาไว้ในจุฬาสกฤทธายสูตรว่า อิมสมิ สติ อิห โหติ อิมสสุปปาทา อิห อุปปัชชติ อิมสมิ อสติ อิห น โหติ อิมสส นิโรธา อิห นิรุชฌติฯ แปลว่า เมื่อเหตุนี้มี ผลนี้จึงมี เพราะเหตุนี้เกิด ผลนี้จึงเกิด เมื่อเหตุนี้ไม่มี ผลนี้จึงไม่มี เพราะเหตุนี้ดับ ผลนี้จึงดับ (ม.ม. 13/371/355) นั่นก็หมายความว่าโดยสรุปว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมาจากสาเหตุ ปัญหาการทะเลาะวิวาทนี้ก็เช่นเดี๋ยวย่อมจะเกิดจากสาเหตุ และสาเหตุของปัญหาการทะเลาะวิวาทอาจจะมาจากหลายประการ

ตัวอย่างเช่น มาจากความคิดหรือทัศนคติจนกลายเป็นเรื่องของทฤษฎีมานะความต้องการที่จะเอาชนะคนอื่นหรืออีกฝ่ายอื่น โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตามต้องเอาชนะให้ได้สังคมบ้านเมืองส่วนรวมจะวุ่นวายอย่างไรฉันไม่เกี่ยว และฝ่ายที่ตรงกันข้ามกับตนเองจะต้องแพ้สถานเดียว ในการทะเลาะวิวาทกันนี้ บางทีอาจจะมีใครมาสนับสนุนอยู่เบื้องหลังอีกฝ่าย เพื่อให้เอาชนะอีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นได้

ความทะเลาะวิวาทกันบางเหตุการณ์ก็มาจากอคติคือ ความลำเอียง 4 อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งคือมาจากความลำเอียงเพราะชอบพอกันเป็นการส่วนตัวจึงเข้าข้าง ความลำเอียงเพราะรังเกียจกันหรือโกรธกันจึงอยู่คนละข้างหรือฝ่ายตรงกันข้าม ความลำเอียงเพราะกลัวจนถึงต้องจำใจเข้าข้างหรือเลือกข้าง และความลำเอียงเพราะลุ่มหลงมกมาย คิดว่าตนยิ่งใหญ่ ไม่มีใครทำอะไรตนเองได้ เมื่อมีความลำเอียงสิ่งทีตามมาก็คือความอยุติธรรมซึ่งผ่านออกมาในรูปแบบการตัดสินปัญหาที่ไม่มีความยุติธรรม ไม่มีมาตรฐาน

แต่บทสรุปของเส้นทางหลักที่ทำให้เกิดความทะเลาะวิวาทก็คือ ความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากจนไม่สามารถที่จะปรับเข้าหากันได้ ต่างคนหรือต่างฝ่ายก็ไม่ยอมรับความคิดเห็นของคนฝ่ายอื่นที่มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับตนเอง จนกลายมาเป็นเรื่องของทฤษฎีมานะไม่มีใครยอมใคร ไม่มีใครบอกว่าตนเองเป็นฝ่ายผิด มีแต่ฝ่ายถูกเท่านั้น แม้ในเรื่องราวหรือเหตุการณ์เดียวกันแท้ ๆ หรือแม้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่คล้าย ๆ กัน ความคิดเห็นต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นของคนก็ไม่เหมือนกัน การประพฤติก็น่าไม่เหมือนกัน และได้รับการปฏิบัติภายใต้กฎหมายเดียวกันที่ต่างกัน หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติต่อคนแต่ละคนแต่ละกลุ่มที่ต่างกัน การตัดสินความผิดถูกก็อยู่คนละเกณฑ์จนที่สุดแล้วไม่สามารถบอกได้ว่าถูกหรือผิดที่แท้จริงคืออะไร ต้องเป็นอย่างไรรอบข้างบางครั้งแม้เรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นอาจจะมากกว่าหนักกว่าหรือก่อให้เกิดความเสียหายได้มากกว่า แต่ผู้ที่มีอำนาจกลับเลือกปฏิบัติ ขาดความยุติธรรม มากไปด้วยอคติความลำเอียง ตัดสินคดีต่าง ๆ บนพื้นฐานของความลำเอียง จนกลายเป็นปัญหาการไม่ยอมรับและเกิดปัญหาการทะเลาะวิวาทตามมา

แต่ว่าปัญหาการทะเลาะวิวาทกันนี้ บางครั้งบางกรณีก็เป็นเรื่องของกรรมเก่าที่เคยทะเลาะวิวาทกันมา ตั้งแต่ชาติปางก่อนจึงเป็นเหตุให้มาพบกันแต่ละครั้งนั้นมีเหตุให้ต้องทะเลาะกันถึงกับต้องล้างผลาญชีวิต

กันและกัน เรื่องนี้มีตัวอย่างของเรื่องราวที่มีมาในอรรถกถาธรรมบทแปล (ธัมมปัทฏฐกา แปล ภาค 1, 2548) เรื่องความเกิดขึ้นของนางกาลยักษิณี

โดยเริ่มการทะเลาะวิวาทกันระหว่างภรรยาเก่าและภรรยาใหม่ของชายคนหนึ่ง ชาตินั้นผลปรากฏว่า ภรรยาเก่าชนะ ชาติดต่อมาภรรยาเก่ามาเกิดเป็นแมวตัวเมีย ภรรยาใหม่เกิดเป็นแม่ไก่ ทะเลาะกันอีกผลปรากฏว่าชาตินั้นนางแมวชนะ ชาติดต่อมานางแมวเกิดเป็นแม่เนื้อ แม่ไก่เกิดเป็นแม่เสือเหลือง ก็ทะเลาะกันอีกเช่นเคย มาผลปรากฏว่าชาตินี้แม่เสือเหลืองชนะ ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ 3 ชาติแล้ว ชาติดต่อมาแม่เสือเหลืองเกิดเป็นกุลธิดา แม่ไก่เกิดเป็นยักษิณี ทั้ง 2 ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าฟังเทศน์จบแล้ว พิจารณาธรรมเห็นปัญหาความเสียหายของการทะเลาะวิวาทกัน จึงเปลี่ยนใจกลายเป็นเพื่อนกันได้แล้วจึงสามารถทำให้จบปัญหาการทะเลาะวิวาทกันแบบข้ามชาติได้

เมื่อกล่าวโดยสรุป สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาความทะเลาะวิวาทในมุมมองของพระพุทธศาสนานั้น มีทั้งหมด 6 ประการ คือ

1. เมื่อคิดต่อกัน คือ มีความลำเอียง 4 ประการ ได้แก่ 1) ลำเอียงเพราะรัก 2) ลำเอียงเพราะโกรธ 3) ลำเอียงเพราะหลง 4) ลำเอียงเพราะกลัว (ที.ปา. 11/246/240)
2. ขาดเมตตาการุณยธรรม ทำสิ่งที่ไม่ดีต่อกัน ขาดเมตตาวิจิตรกรรม พุดให้ร้ายต่อกัน ขาดเมตตาโมกขกรรม ไม่หวังดีต่อกัน
3. ไม่แบ่งปันลาภอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม บางคนได้ บางคนไม่ได้ บางคนได้มาก บางคนได้น้อย
4. มีความประพฤติที่แตกต่างกันมากเกินไป คนหนึ่งทำดี คนหนึ่งทำชั่ว คนหนึ่งสุจริต คนหนึ่งทุจริต
5. มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากจนกลายเป็นเรื่องทิฐิมานะจนไม่สามารถปรับเข้าหากันได้
6. ขาดพรหมวิหารธรรม คือ ไม่มีเมตตา ไม่มีกรุณา ไม่มีมุทิตา ไม่มีอุเบกขา อย่างแท้จริงต่อกัน (อภิ.ส. 34/190/75)

สำหรับสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาข้อที่ 1 ได้แก่อคติคือความลำเอียงเพราะเหตุ 4 ประการ อธิบายไว้แล้ว สาเหตุข้อที่ 2-5 เป็นเรื่องของขาดหลักสาราณียธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมทำให้เกิดความคิดถึงกัน รักกัน เคารพกัน สงเคราะห์ช่วยเหลือกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (อโยปิ ธมโม สาราณียโย ปิยกรโณ ครุกรโณ สงคหยา อวิวาทาย สามัคคิยา เอภิกาวาย สัตตตติ (อง.ฉก. 22/283/323) ส่วนสาเหตุข้อที่ 6 ขาดเมตตาคือไม่มีความหวังดีไม่มีมิตรไมตรีต่อกัน ไม่มีความกรุณาสงสารช่วยเหลือกัน ไม่มีมุทิตาพลอยยินดีต่อกัน เห็นคนอื่นได้ดีก็อิจฉาริษยาจึงทำลายล้างผลาญ ทำให้เขาอยู่ในตำแหน่งไม่ได้ ไม่มีอุเบกขาการปล่อยวางให้อีกคนอื่นได้ทำงาน คิดว่าคนอื่นไม่มีความสามารถเทียบเท่ากับตนเอง จะเอาให้ได้ดังใจตนเองทุกเรื่อง

และสาเหตุทั้ง 6 ข้อนี้เองทำให้เกิดความอยู่ดีธรรม ไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็นผิดเป็นถูก หรือถูกเป็นผิด เรื่องเดียวกันเหตุการณ์เดียวกันหรือคล้ายกัน คนหนึ่งถูกตัดสินให้เป็นคนผิด คนหนึ่งถูกตัดสินให้เป็นคนถูก สำหรับบางคนแม้ความผิดที่เห็นและปรากฏอย่างชัดเจน ก็ยังถูกตัดสินให้เป็นคนถูก แทนที่อันที่จริงแล้วน่าจะเป็นคนผิด หรือบางคนบางกรณีเขาน่าจะเป็นคนถูกแต่ถูกตัดสินให้เป็นคนผิด เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในทำนองนี้ก็เป็นที่มาของปัญหาการทะเลาะวิวาทได้

ตัวอย่างปัญหาการทะเลาะวิวาท

ความจริงปัญหาการทะเลาะวิวาทของมนุษย์ในมนุษยโลกของเรานี้ไม่ใช่จะพั้งมีหรือพั้งจะเกิดขึ้น เฉพาะในปัจจุบันเท่านั้น แม้ในอดีตกาลที่ผ่านมาจะเป็นก็สิบปี ก็ร้อยปี หรือก็พันปี ก็ตามก็ยังมีทะเลาะวิวาทในระดับสงคราม เช่น สงครามคูเซต สงครามโลก สงครามเวียดนาม สงครามเอเซียบูรพา การสังหารหมู่

การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือในอนาคตต่อไปจะเป็นที่สืบทอด กี่ร้อยปี หรือกี่พันปี ก็ตาม ตราบใดที่ยังมีมนุษย์ปัญหา การทะเลาะวิวาทนี้ก็ยังจะมีต่อไป

ในอดีตกาลที่ผ่านมาหรือในอนาคตที่จะมาถึงจะใกล้เคียงหรือไกลก็ตามก็ยังคงต้องมีปัญหาก่อการทะเลาะวิวาทนี้ ถ้าคนยังมีทิฐิमानะต่อกัน มีอคติความลำเอียงต่อกัน ยังมีกฎกติกาที่ถูกกำหนดไว้ด้วยความลำเอียง ไม่มีมาตรฐาน ไม่เป็นกลางสำหรับทุกคน ยังมีการตัดสินคดีความแบบไม่ตรงไปตรงมา และยังมีคนอีกส่วนหนึ่ง ยังไม่ได้รับความยุติธรรม

ปัญหาการทะเลาะวิวาทในยุคพุทธกาล

เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า ปัญหาความทะเลาะวิวาทนี้สำหรับมุมมองของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังพอจะมีทางออกอยู่ ยกตัวอย่างเช่น

เรื่องที่ 1 เรื่องความทะเลาะวิวาทกันของภิกษุชาวเมืองโกสัมพี แคว้นวังสะ ในชมพูทวีป ยุคพุทธกาล โดยมีเรื่องเล่าไว้วรรกถาธรรมบทแปล (ธัมมปทัฏฐกถา แปล ภาค 1, 2548 : 74-90) เรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพีว่า ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในวัดพระเชตวัน มีภิกษุ 2 รูป คือ พระวินัยธร และพระธรรมกถึก ซึ่งต่างรูปก็มีภิกษุสามเณรเป็นบริวารรูปละ 500 อยู่ที่วัดโฆสิตาราม ใกล้เมืองโกสัมพี

วันหนึ่ง พระธรรมกถึกเข้าห้องน้ำถ่ายอุจจาระแล้วปล่อยน้ำชำระให้เหลือไว้ในภาชนะแล้วออกมา หลังจากนั้นพระวินัยธรก็เข้าห้องน้ำพอเห็นน้ำนั้นจึงออกมาถามพระธรรมกถึกว่า ท่านเหลือน้ำไว้หรือ พระธรรมกถึกตอบว่า ขอรับ พระวินัยธรมานว่า ท่านไม่รู้ว่าเป็นอาบัติเพราะเหลือน้ำไว้หรือ พระธรรมกถึกตอบว่า ขอรับ ผมไม่ทราบ พระวินัยธรถล่าวว่า ไม่รู้ก็ช่างเถิด เป็นอาบัติในข้อนี้

พระธรรมกถึกกล่าวว่า ถ้าอย่างนั้น ผมจักทำคืนอาบัตินั้น พระวินัยธรถล่าวว่า ถ้าว่าข้อนั้นท่านไม่แคล้ง ทำเพราะไม่มีสติ อาบัติก็ไม่มี สรุปความว่า พระธรรมกถึกมีความเห็นอาบัตินั้นว่ามีใชอาบัติ ตอนนี้ยังไม่มื่ออะไรเกิดขึ้น มาเริ่มมีเหตุขึ้นตอนที่พระวินัยธรได้บอกแก่พวกภิกษุสามเณรนิสิตของตนว่า พระธรรมกถึกรูปนี้แม้ต้องอาบัติก็ไม่รู้

ภิกษุสามเณรผู้เป็นนิสิตพระวินัยธรเห็นภิกษุสามเณรผู้เป็นนิสิตของพระธรรมกถึกจึงกล่าวว่า พระอุปัชฌาย์ของพวกท่านแม้ต้องอาบัติแล้วก็ไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ ภิกษุสามเณรผู้เป็นนิสิตของพระธรรมกถึกไปแจ้งแก่พระอุปัชฌาย์ของตนให้ทราบ

พระธรรมกถึกพูดว่า พระวินัยธรนี้ เมื่อก่อนพูดว่า ไม่เป็นอาบัติ เดี๋ยวนี้พูดว่าเป็นอาบัติ พระวินัยธรโกหก ภิกษุสามเณรผู้เป็นนิสิตของพระธรรมกถึกไปกล่าวว่า พระอุปัชฌาย์ของพวกท่านโกหก

การที่ภิกษุสามเณรผู้เป็นนิสิตของพระวินัยธรและพระธรรมกถึกเกิดความทะเลาะกันและกันแล้วนี้ ถ้าจะถือเป็นความผิดนั้น พระวินัยธรเป็นผู้ผิดก่อนเพราะเมื่อพระธรรมกถึกบอกว่า จะแสดงอาบัติถ้าตัวท่านเองเป็นอาบัติ กลับบอกพระธรรมกถึกไปว่า ถ้าไม่แคล้งทำเพราะไม่มีสติก็ไม่เป็นอาบัติ แต่เพียงครูเดียวก็มาบอกภิกษุสามเณรผู้เป็นศิษย์ของตนว่า พระธรรมกถึกต้องอาบัติก็ไม่รู้

ที่ซ้ำร้ายไปกว่านั้นก็คืออยู่ต่อมาพระวินัยธรได้โอกาสจึงทำอุกเขปนียกรรมคือไม่ให้ร่วมกันกับสงฆ์ทำสังฆกรรมแก่พระธรรมกถึกเพราะโทษที่ไม่เห็นอาบัติ ความทะเลาะวิวาทและแตกแยกกันจึงชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่เวลานั้นมาอุปฐากผู้ถวายปัจจัย ภิกษุณีผู้รับโอวาท อารักขเทวดา อากาสัญญเทวดา เพื่อนเห็น เพื่อนคบของอารักขเทวดา บุณชน ลูกหลานไปจนถึงพรหมโลก ทุกกลุ่มได้แบ่งแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ปัญหาความทะเลาะวิวาทแตกแยกกันนี้ได้เลื่องลือกันไปจนถึงพรหมโลกชั้นอนิรุทธภพ ต่อมามีภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ

พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการระงับการทะเลาะวิวาทด้วยเริ่มที่ส่งโอวาทไปให้ภิกษุเหล่านั้นสามัคคีกันถึง 2 ครั้ง แต่ภิกษุเหล่านั้นก็ไม่ปรารถนาจะสามัคคีกัน พอส่งไปหนที่ 3 ทรงสดับข่าวว่า ภิกษุสงฆ์แตกกันแล้ว เหตุการณ์นี้พระพุทธเจ้าทรงมอบนโยบายให้พระสงฆ์เหล่านั้นโดยที่มีพระประสงค์จะให้ภิกษุเหล่านั้นคิดเองทำเองสำนึกตัวได้เอง แต่กลับไม่ได้ผล เพราะพระสงฆ์เหล่านั้นยอมแพ้กิเลสคือมานะทิฐิมุ่งแต่จะเอาชนะกันอย่างเดียว เรียกว่าอยู่ในระยะหน้ามืดตาบอดไม่รู้ผิดหรือถูกแล้วขนาดพระพุทธเจ้าโอวาทก็ไม่ยอมเชื่อ

ขั้นต่อมาพระพุทธเจ้าเสด็จไปหาภิกษุเหล่านั้นเองแล้วตรัสโทษของการทำอกุเบปนิยกรรมของพระฝ่ายวินัยและโทษที่ไม่รู้ว่าเป็นอาบัติของภิกษุธรรมกถึก ทรงอนุญาตให้ทำสังฆกรรม เช่น ลงอุโบสถ เป็นต้น ในสีมาคือเขตวัดเดียวกันในวัดโฆสิตารามนั่นเองแก่พระสงฆ์เหล่านั้น ทรงบัญญัติวัตรในโรงฉันว่า ภิกษุทั้งหลาย พึงนั่งในแถวสลับกันระหว่างภิกษุทั้ง 2 ฝ่ายนั้น แล้วก็เสด็จกลับ แสดงว่าในช่วงนี้พระสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย ถึงกับแยกกันฉัน แยกกันอยู่ แยกกันทำสังฆกรรม

ต่อมาก็ยังมีข่าวว่า ถึงเดี๋ยวนี้ภิกษุเหล่านั้นก็ยังแตกร้างกันอยู่

พระพุทธเจ้าจึงเสด็จไปที่วัดโฆสิตารามอีกแล้วตรัสห้ามตรง ๆ ว่า อย่าเลยภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าได้แตกร้างกันเลย การแตกร้าง การทะเลาะวิวาทกันจะทำให้ความฉิบหายให้ ทรงยกตัวอย่างเรื่องนกกลูกิกาอาศัยการทะเลาะกันก็ถึงทำพระยาช้างให้สิ้นชีวิตได้ นกกระจาบตั้งหลายพันอาศัยความวิวาทกันได้สิ้นชีวิต

แม้ทรงสอนขนาดนี้ ภิกษุเหล่านั้นก็ไม่เชื่อถือ นี่เป็นเพราะอำนาจของกิเลสแท้ ๆ ที่ทำให้เป็นได้ถึงขนาดนี้ ไม่ใช่เรื่องของธรรมะเลย ภิกษุรูปหนึ่งไม่ต้องการให้พระพุทธเจ้าทรงลำบาก จึงกราบทูลให้พระองค์ทรงรอก่อนเพราะตอนนี้ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ ขอให้ทรงมีความขวนขวายน้อยอยู่เป็นสุขในทิฐุธรรม คือไม่ต้องทรงมาเสียเวลาสอนภิกษุเหล่านั้นในเวลานี้

พระพุทธเจ้าทรงมีเมตตาเล่าเรื่องพระเจ้าทีฆติโกศลราช ถูกพระเจ้าพรหมทัตชิงเอาราชสมบัติจึงทรงปลอมเพศไม่ให้ใครรู้จัก เสด็จประทับอยู่ในเมืองพาราณสีถูกจับปลงพระชนม์ พระเจ้าทีฆติโกศลราชนั้นยังมีพระโอรสอยู่องค์หนึ่งชื่อทิวากุมาร ต่อมาทิวากุมารก็ได้เป็นคนใกล้ชิดพระเจ้าพรหมทัตมีโอกาที่จะปลงพระชนม์พระเจ้าพรหมทัตได้แต่ก็ไม่ทำเพราะยังมีเมตตาทำตามคำของพระบิดาที่สั่งไว้ ต่อมาทิวากุมารได้เป็นราชบุตรเขยของพระเจ้าพรหมทัต อยู่ต่อมาก็ได้ครองราชย์ทั้ง 2 แคว้น คือแคว้นกาสีและแคว้นโกศล และทั้ง 2 ก็ได้ทะเลาะกันอีกเลย

และตรัสเตือนว่า ภิกษุทั้งหลาย ความอดกลั้น ความสงบเสงี่ยมเห็นปานนั้นยังได้มีแก่พระราชาเหล่านั้นผู้มีไม มีศีลตราอยู่ในมือ ข้อที่ท่านทั้งหลายผู้บวชในธรรมวินัยที่กล่าวชอบแล้วอย่างนี้ ควรเป็นผู้อดกลั้นสงบเสงี่ยมจะพึงงามในธรรมวินัยนี้ แต่ก็ไม่สามารถจะทำภิกษุเหล่านั้นให้พร้อมเพรียงกันได้

สรุปความตอนนี้ว่า พระสงฆ์เหล่านั้นคือภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทั้งหมดกลายเป็นผู้ว่ายากสอนยากเมื่อเป็นดังนั้นพระพุทธองค์จึงทรงระอาพระทัย เสด็จหนีไปประทับอยู่ที่ป่าปารีเลยกะตามลำพัง

ฝ่ายอุบาสกอุบาสิกาชาวเมืองโกสัมพีไปวัดโฆสิตารามไม่เห็นพระพุทธเจ้าจึงถามพระสงฆ์แล้วทราบว่าเป็นองค์เสด็จไปสู่ราวป่าปารีเลยกะ ถามต่อว่า เพราะเหตุไร ขอรับ ภิกษุทั้งหลายตอบว่า พระองค์ทรงพยายามจะทำพวกอาตมาให้พร้อมเพรียงกัน แต่พวกอาตมาหาได้พร้อมเพรียงกันไม่

อุบาสกอุบาสิกาถามว่า ท่านผู้เจริญ ท่านทั้งหลายบวชในสำนักของพระพุทธเจ้า เมื่อพระองค์ทรงทำสามัคคีก็ยังไม่ได้เป็นผู้สามัคคีหรือ ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า อย่างนั้น ผู้มีอายุ

อุบาสกอุบาสิกา คิดว่า พวกเราไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าเพราะอาศัยภิกษุพวกนี้ พวกเราจักไม่ถวายอาสนะ จักไม่ทำสามีจิกรรม แต่นั่นเราก็ไม่ทำสามีจิกรรม ไม่ถวายภัตตาหาร

การไม่ถวายภัตตาหารของชาวอุบาสกอุบาสิกาเมืองโกสัมพีได้ผลในทางที่ดี ทำให้ภิกษุพวกนั้นซูบซีด เพราะมีอาหารน้อย 2 - 3 วันเท่านั้น ก็กลายเป็นคนตรงได้ แสดงโทษที่ล่วงเกินแก่กันและกัน ต่างรูปต่างขอ

ขมากันแล้ว กล่าวว่ายูบาสกอุบาสิกาทิ้งหลาย พวกเราพร้อมเพรียงกันแล้ว ฝ่ายพวกท่านขอให้พวกเราเหมือนอย่างก่อน เมื่อถูกถามว่า พวกท่านทูลขมาพระพุทธเจ้าแล้วหรือยัง ภิกษุทั้งหลายตอบว่า ยัง อุบาสกอุบาสิกากล่าวว่า ถ้าอย่างนั้น ขอให้พวกท่านไปกราบทูลขอขมาพระพุทธเจ้าก่อน พวกโยมจึงจะเป็นพวกท่านเหมือนเดิม

ภิกษุเหล่านั้นไม่สามารถจะไปทูลขอขมาพระพุทธเจ้าได้ เพราะติดเรื่องคือเวลานั้นยังอยู่ภายในพรรษา จึงต้องมีความเป็นอยู่อย่างลำบากมากเพราะไม่มีภัตตาหารฉัน เมื่อออกพรรษาได้ทราบข่าวว่า พระพุทธเจ้าเสด็จถึงกรุงสาวัตถีแล้ว ภิกษุเหล่านั้นจึงพากันไปเพื่อจะกราบทูลขอขมาพระองค์

พระเจ้าโกศลผู้ทรงปกครองแคว้นโกศลทรงสดับเรื่องพวกภิกษุชาวเมืองโกสัมพีผู้ก่อการทะเลาะวิวาทกำลังเดินทางมา จึงเสด็จเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทูลว่า จะไม่ยอมให้ภิกษุเหล่านั้นเข้ามาสู่แคว้น พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ภิกษุเหล่านั้นมีศีล แต่ไม่เชื่อคำของอาตมภาพ เพราะวิวาทกันและกันเท่านั้น บัดนี้เธอทั้งหลายมาเพื่อขอขมาอาตมภาพ ขอให้ภิกษุเหล่านั้นเข้ามาเถิด

เศรษฐีอนาถปิณฑิกะก็ทูลว่า จะไม่ยอมให้ภิกษุเหล่านั้นเข้าวัด ถูกพระพุทธเจ้าทรงห้ามก็ได้นิ่งอยู่ เมื่อภิกษุเหล่านั้นมาถึงกรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้ารับสั่งให้ประทานเสนาสนะ ณ ส่วนข้างหนึ่งซึ่งเป็นที่สงัดแก่พวกเธอ ภิกษุเหล่าอื่นไม่นิ่ง ไม่ยืนร่วมกับภิกษุพวกนั้น

ประชาชนพากันมาทูลถามว่า พวกไหน คือภิกษุชาวเมืองโกสัมพีผู้ก่อการแตกร้างเหล่านั้น

พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า พวกนั้น

ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีเหล่านั้นถูกพวกชนผู้มาถึงกลุ่มแล้วกลุ่มเล่าขึ้นว่า นั่นคือพวกภิกษุชาวเมืองโกสัมพีผู้ก่อการแตกร้างเหล่านั้น จึงไม่อาจยกศีรษะขึ้นได้เพราะความอับอาย พุบลงแทบบาทมูลของพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลขอขมา

พระพุทธเจ้าทรงสอนเหมือนช้างต้นแล้วตรัสพระคาถา เวลาจบคาถาภิกษุในที่ประชุมทั้งหมดได้สำเร็จอริยผลคือเป็นพระโสดาบันขึ้นไป เหตุการณ์ความทะเลาะวิวาทกันนี้จึงจบลง

เรื่องที่ 2 เรื่องความทะเลาะของพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้า โดยมีเรื่องเล่าไว้วรรกถาธรรมบท แปล (อัมมปัทมสูตร ภาล ภาค 6, 2547) เรื่องระงับความทะเลาะแห่งหมู่พระญาติ โดยย่อว่า พวกเจ้าศากยะและพวกเจ้าโกลิยะให้กันแม่น้ำโรหิณีด้วยท่านบอ้นเดียวกันระหว่างนครกบิลพัสดุ์กับนครโกลิยะแล้วทำนาพอถึงเดือนเชษฐมาสคือเดือนมิถุนายน เมื่อข้าวกล้าเขียว พวกกรรมกรของชาวนครทั้ง 2 ประชุมกัน ชาวนครโกลิยะ กล่าวว่า น้ำนี้ไม่พอแบ่งปันให้ทั้ง 2 ฝ่าย พวกท่านจงให้น้ำนี้แก่พวกข้าพเจ้า พวกชาวศากยะกล่าวว่า เมื่อพวกท่านทำนาให้เต็มตังไว้

พวกข้าพเจ้าจักไม่อาจถือเอาทองมีสีสุก แก้วสีเขียว สีดำนีลและกะพาปณะ ถือกะระเข้าและกะระสอบเป็นต้นเทียวไปที่ประตูเรือนของพวกท่าน ข้าวกล้าของพวกข้าพเจ้าก็จักสำเร็จด้วยน้ำคราวเดียวเหมือนกัน พวกท่านจงให้น้ำนี้แก่พวกข้าพเจ้า แต่ว่าต่างฝ่ายก็ไม่ยอมให้กัน และใช้วาจากระทบกระทั่งกัน

พวกกรรมกรชาวโกลิยะกล่าวว่า พวกเจ้าจงพาเด็กชาวเมืองกบิลพัสดุ์ไปเสียเถิด ชนเหล่าใดอยู่ร่วมกับพวกพี่สาวน้องสาวของตน ๆ เหมือนสุนัขบ้านและสุนัขจิ้งจอกเป็นต้น ช้าง ม้า โล่และอาวุธของชนเหล่านั้น จักทำอะไรแก่พวกข้าพเจ้าได้

พวกกรรมกรชาวศากยะกล่าวว่า บัดนี้ พวกเจ้าจงพาพวกเด็กขึ้นเรือไปเสียเถิด ชนเหล่าใดไม่มีที่พึ่งไม่มีคติ อยู่ที่ต้นกะเบา ดุจสัตว์ดิรัจฉาน ช้าง ม้า โล่และอาวุธของชนเหล่านั้นจักทำอะไรแก่พวกข้าพเจ้าได้ ชนเหล่านั้นไปบอกแก่พวกอำมาตย์ ๆ ทูลแก่ราชตระกูล

เจ้าศากยาคิดว่า พวกเราจักแสดงเรี่ยวแรงและกำลังของผู้อยู่ร่วมกับพวกพี่สาวน้องสาว แล้วเตรียมการสู้รบ เจ้าโกธียะก็เช่นกัน คิดว่า พวกเราจักสำแดงเรี่ยวแรงและกำลังของผู้อยู่ที่ต้นกะเบา แล้วเตรียมการสู้รบเช่นกัน

พระพุทธเจ้าทรงตรววจดูสัตว์โลกเวลาใกล้รุ่งทอดพระเนตรเห็นหมู่พระญาติทรงดำริว่า เมื่อเราไม่ไป พวกญาติจักฉิบหาย จึงเสด็จเหาะไปพระองค์เดียวประทับนั่งขัดสมาธิในอากาศ ณ ท่ามกลางแม่น้ำโรหิณี พระญาติทั้งหลายเห็นพระพุทธเจ้าแล้วทั้งอาวูธ ถวายบังคม

พระพุทธเจ้าตรัสถามพระญาติเหล่านั้นว่า ทะเลาะกันเรื่องอะไร

พระญาติเหล่านั้นกราบทูลว่า ทะเลาะกันเพราะน้ำ พระเจ้าข้า พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า น้ำกับกษัตริย์ อะไรมีค่ามากกว่ากัน พวกพระญาติทูลว่า กษัตริย์ทั้งหลาย หาค่ามิได้

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็การที่ท่านทั้งหลายจะทำกษัตริย์ซึ่งหาค่ามิได้ให้ฉิบหายเพราะอาศัยน้ำซึ่งมีประมาณน้อยควรแล้วหรือ

พระญาติเหล่านั้นได้นิ่งแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสเตือนพระญาติเหล่านั้น ว่า เพราะเหตุไร พวกท่านจึงกระทำการเห็นปานนี้ เมื่อเราไม่อยู่วันนี้ แม่น้ำคือโลหิตจักไหลนอง ท่านทั้งหลาย ทำกรรมไม่สมควรแล้ว ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีเวร 5 อยู่ เราไม่มีเวรท่านทั้งหลายมีความเดือดร้อนด้วยกิเลสอยู่ เราไม่มีความเดือดร้อนอยู่ ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีความขวนขวายในอันแสวงหากามคุณอยู่ เราไม่มีความขวนขวายอยู่

สรุปว่า พระพุทธเจ้าทรงสามารถห้ามการทะเลาะของพระประยูรญาติของพระองค์ได้โดยไม่ยาก เพราะคนเหล่านั้นมีความเชื่อฟังและยอมรับในเหตุผล รู้จักว่าสิ่งไหนดีกว่าสิ่งไหน

การแก้ไขปัญหาด้วยพุทธวิธี

เมื่อมีเกิดปัญหาขึ้นมา ประเด็นสำคัญในการแก้ไขปัญหาตามรูปแบบของพุทธวิธี หรือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาคือความรู้ ไม่ใช่ความโง่ เมื่อกล่าวโดยสรุปถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่จะสามารถนำมาเป็นโครงสร้างหรือรูปแบบในการแก้ปัญหาได้ที่ดีที่สุดก็คือหลักอริยสัจซึ่งเป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยเหตุและผลของทุกสรรพสิ่ง แม้แต่ท่านผู้ที่เป็นนักปฏิบัติตนเพื่อสันติสุขในระดับต่าง ๆ ก็ต้องผ่านหลักอริยสัจเช่นกัน

อริยสัจเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนแนะนำเหล่าพุทธบริษัทมากที่สุด และเป็นที่สุดสรุปรวมธรรมของพระองค์ อริยสัจนั้นได้ให้แนวคิดในการแก้ปัญหาไว้ 4 ประเด็น (พระศรีวิชมงคลบัณฑิต, 2551) คือ

1. ทุกปัญหาแก้ได้ พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์เข้าใจถึงสภาพตามความเป็นจริงของชีวิตว่า เต็มไปด้วยปัญหา เช่น การที่จะมาเป็นมนุษย์ได้ก็แสนจะยากเพราะหากกุศลกรรมไม่เพียงพอแล้วก็ไม่อาจเกิดเป็นมนุษย์ได้ เมื่อเป็นมนุษย์แล้วการดำรงชีพอยู่ในสังคมก็มากไปด้วยปัญหา แต่ทุกปัญหาย่อมจะมีทางออกหรือมีวิธีที่จะแก้ไขแน่นอนเมื่อคนมีปัญหา แม้แต่ปัญหาใหญ่คือการเกิดซึ่งเป็นสาเหตุแห่งความแก่ ความเจ็บป่วย ความตาย เป็นต้นก็แก้ได้ พระพุทธเจ้าทรงแก้ไขให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้วด้วยทรงปฏิบัติจนบรรลุสภาวะคือพระนิพพานที่ไม่ต้องเกิดอีกต่อไป แล้วทรงนำมาแสดงให้อริยสาวกได้รู้เข้าใจและปฏิบัติตามจนได้บรรลุพระนิพพานเช่นกับพระองค์ไม่ต้องเกิดมารับทุกข์รับปัญหาอีก ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงถือว่า ทุกปัญหาแก้ได้

2. แก้ปัญหาที่สาเหตุ ในการแก้ปัญหาก็ต้องรู้ให้ชัดเจนหรือมองให้ออกว่า ปัญหาอยู่ตรงไหนและอะไรคือสาเหตุ เพราะถ้าสับสนวุ่นวายตามแก้ที่ตัวปัญหาโดยไม่เอาใจใส่กับสาเหตุ หรือไม่รู้สาเหตุหรือต้นตอจริง ๆ ของปัญหา เป็นเหตุทำให้ไม่อาจแก้ปัญหาได้ อริยสัจบอกให้รู้ว่า การแก้ปัญหาก็ต้องแก้ที่สาเหตุ

3. แก้ปัญหาของมนุษย์ด้วยตนเอง ปัญหาของมนุษย์ ๆ ต้องแก้เอง และต้องแก้ด้วยตนเอง ไม่อาจจะขอร้องอ้อนวอนให้เทวดาที่ไหนมาช่วยแก้ไขได้ บางครั้งแม้แต่มนุษย์ด้วยกันก็ช่วยแก้ไขกันไม่ได้ ดังนั้น

แต่ละคนต้องแก้ปัญหาของตนเองด้วยตนเอง ผู้อื่นอาจช่วยได้เพียงช่วยแนะนำให้ความรู้เท่านั้น ในขั้นของการแก้ไขต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ดังพระพุทธพจน์ที่ทรงสรุปเป็นหลักการไว้ว่า บุคคลจะล่วงทุกข์ได้ก็ด้วยความเพียร หมายถึง ความเพียรพยายามของตนเอง

4. แก้ปัญหาให้ตรงประเด็น การแก้ปัญหาต้องทำให้ถูกเรื่องหรือตรงประเด็น เช่น ปัญหาเกิดกับจิตก็ต้องแก้ทางจิต ปัญหาทางกายก็ต้องแก้ทางกาย หรือปัญหาที่เกี่ยวกับจิตและกายก็ต้องแก้ทั้ง 2 ทาง ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงสอนให้เริ่มต้นแก้ด้วยวิธีคือต้องรู้จักสภาพปัญหาให้ถ่องแท้ก่อนแล้วจึงดำเนิน การแก้ปัญหาให้ตรงกับสภาพของปัญหา

อริยสัจสามารถประยุกต์ใช้เป็นขั้นตอนของการแก้ปัญหา 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ทุกข์ = ตัวปัญหา ก่อนที่จะคิดหาวิธีการแนวทางต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา ขั้นแรกต้องรู้จักตัวปัญหาจริง ๆ ก่อน ปัญหาการทะเลาะวิวาทกันเป็นปัญหาจริงหรือเปล่า คนส่วนมากยอมรับว่า การทะเลาะวิวาทกันเป็นปัญหาจริงหรือไม่ มีปัญหาปลีกย่อยออกไปอย่างไรบ้าง ถ้าทุกคนยอมรับว่า เป็นปัญหาจริงที่จะทำขั้นตอนต่อไปก็คือ

ระดับที่ 2 ทุกขสมุทัย = สาเหตุของปัญหา ผู้ที่คิดจะแก้ปัญหาจำเป็นต้องรู้ถึงสาเหตุแห่งปัญหาว่า มีที่มาหรือสาเหตุอย่างไร บางปัญหาอาจมีสาเหตุอย่างเดียว แต่บางปัญหาอาจมีสาเหตุมากกว่าหนึ่ง มีสาเหตุสลับซับซ้อนเนื่องด้วยหลายสิ่งหลายอย่างมาเกี่ยวข้องกัน จะแก้เพียงอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องแก้เป็นองค์รวม ถึงอย่างไรก็ต้องแก้ที่สาเหตุ ดังนั้น ในการแก้ปัญหา จึงจำเป็นต้องรู้สาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนว่า ปัญหาการทะเลาะวิวาทกัน เกิดจากสาเหตุอะไรบ้าง

ระดับที่ 3 ทุกขนิโรธ = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งระดับนี้อาศัยหลักการของศีล สมาธิ ปัญญา จึงแบ่งเป้าหมายในการแก้ปัญหา เป็น 3 ระดับ คือ

1) บรรเทา หมายถึง การทำระดับความรุนแรงของปัญหาให้ทุเลาเบาบางลดน้อยลง ถึงแม้จะยังไม่หมดไป ก็ยังสามารถบรรเทาผลกระทบของปัญหาให้น้อยลงได้ ปัญหาไม่สามารถส่งผลกระทบได้เต็มที่ส่งผลดีได้ระดับหนึ่งในการแก้ปัญหา

2) ยับยั้ง หมายถึง การสกัดกั้น ปิดกั้น อุดรั้งเพื่อไม่ให้ปัญหานั้น ๆ บานปลาย กระจายวงกว้างออกไป สามารถทำปัญหาให้อยู่ในขอบเขตวงที่จำกัดไว้ ไม่ให้ปัญหาลุกลามเกินขอบเขต ซึ่งบางปัญหาอาจจะ เป็นปัญหาใหญ่ ถ้ายับยั้งไว้ได้ก็จะกลายเป็นปัญหาที่เล็กลงอาจจัดการแก้ไขได้ง่ายขึ้น

3) กำจัด หมายถึง การตัด การทำลายวงจรของปัญหา การทำปัญหาให้หมดไป ปัญหาบางปัญหา เช่น ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ปัญหาเร่งด่วนบางอย่างอาจทำถึงขั้นนี้ได้ทันที แต่บางปัญหาจะกำจัดให้หมดไปทันที ทันใดนั้นไม่ได้ เพราะมีเงื่อนไขหลายประการ

ระดับที่ 4 ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา = วิธีการลงมือดำเนินการแก้ปัญหา ระดับนี้ ต้องทำ 3 ด้าน คือ

1. ด้านพฤติกรรม คือ สภาพที่แสดงออกทางกายและวาจา คือคำพูดทั้งหมดตนเองต้องควบคุมตนเองให้ได้ ต้องไม่ปล่อยให้ตนเองมีพฤติกรรมไม่ดีด้วยวิธีคือพยายามทำแต่สิ่งดี ๆ ให้เป็นความเคยชิน ถ้าไม่สามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้เอง ต้องมีผู้ที่คอยตรวจสอบ สอดส่อง ควบคุม ดูแลให้การช่วยเหลือ ประคับประคองทั้งแนะนำ ตักเตือน สั่งสอนหรืออาจลงโทษบ้างเพื่อให้เขามีพฤติกรรมเป็นที่พึงประสงค์

2. ด้านสภาพจิตใจ ต้องรู้จักฝึกหัดจิตใจในทางสุจริต จิตใจสำคัญนักเพราะเป็นตัวคอยบงการพฤติกรรมได้ แต่ละการกระทำหรือคำพูดนั้นโดยมากจะมาจากคำสั่งภายในคือจิตใจ ถ้ามีจิตใจที่ดีงาม สูงส่ง พฤติกรรมที่แสดงออกย่อมจะดี แต่ถ้าสภาพจิตใจที่แย่ ตกต่ำ หยาบช้ำ ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ความดีความเลว ไม่ฝึกฝนคุณธรรม เป็นจิตใจที่เฝือต่ำ พฤติกรรมที่แสดงออกย่อมไม่เป็นที่ต้องการของสังคม มักสร้างปัญหา

3. ด้านปัญญา ต้องเป็นผู้มีสติปัญญาดี สมองดี ความรู้ดีทัศนคติที่เป็นบวกหรือหรือมีวิสัยทัศน์ที่ดีถ้าทุกคนมีปัญหาสามารถใช้ปัญญาไปในทางที่สร้างสรรค์ได้ การแก้ปัญหาไม่ใช่เรื่องยาก ปัญหาทุกอย่างย่อมจะแก้ได้ ย่อมจะมีทางออกเสมอ

การแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจต้องประกอบด้วยปัญญา คือทุกขั้นตอน ทุกวิธีการที่ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา จึงต้องมีความรู้กำกับอยู่เสมอ ๆ โดยอาศัยหลักการของญาณ 3 คือ

1. หลักสัจญาณ = ต้องรู้ว่า อะไรคือปัญหาที่แท้จริง อะไรไม่ใช่ อะไรเป็นสาเหตุ จะแก้ ปัญหาตามลำพังกลุ่มเดียวหรือแก้เป็นองค์รวม แก้ปัญหาด้านใดด้านหนึ่งหรือทุกด้าน อะไรเป็นเป้าหมายในการแก้ปัญหา จะแก้เพียงระดับการบรรเทา การยับยั้ง หรือจะกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป อะไรเป็นกระบวนการวิธีการขั้นตอนของการแก้ปัญหา

2. หลักกิจญาณ = ต้องรู้ว่า ควรทำอะไรกับปัญหา ตัวปัญหาพระพุทธรูปเจ้าทรงสอนให้รู้เท่าทัน ความเป็นจริงรู้ธรรมชาติของปัญหา สาเหตุของปัญหาทรงสอนให้ละ ให้ปล่อยวาง ให้แก้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับปัญหา ทรงสอนให้มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาย่างชัดเจน อย่าคลุมเครือ และวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาก็ทรงสอนให้ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังถูกต้อง ยั่งยืนเพื่อให้เห็นผลเกิดการแก้ ปัญหาได้จริง ลงทุนไปต้องคุ้มค่ากับการลงทุน ไม่เสียเปล่าหรือสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ

3. หลักกตญาณ = ต้องมีการตรวจสอบว่า แต่ละขั้นตอน คือ ขั้นตอนปัญหา ขั้นตอนสาเหตุ ขั้นตอนเป้าหมาย และขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหา ถูกต้อง สมบูรณ์ ครบถ้วน ครบวงจรหรือไม่ ติดขัดบกพร่องในส่วนใดหรือไม่ ถ้าลงมือแก้แล้วแต่ปัญหายังมีอยู่เช่นกับว่าไม่ได้รับการแก้ไขเลย ต้องกลับมาตรวจสอบขั้นตอนใหม่ด้วยความรู้ พบขั้นตอนใดบกพร่องต้องรีบแก้ไข

การแก้ไขปัญหาคาถะเลาะวิวาทด้วยพุทธวิธี

เรื่องที่ 1 ปัญหาความทะเลาะวิวาทกันของภิกษุชาวเมืองโกสัมพี พุทธวิธีให้แนวคิด ว่า ทุกปัญหาแก้ได้ ดังนั้นปัญหาความทะเลาะวิวาทกันของภิกษุชาวเมืองโกสัมพีนี้ก็ต้องแก้ได้ ให้แก้ปัญหาคาถะเลาะวิวาท

อะไรคือสาเหตุของปัญหาความทะเลาะวิวาทกันของภิกษุชาวเมืองโกสัมพี คำตอบก็คือ ความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากมายมาเป็นเรื่องทิฐิมานะ จนไม่สามารถปรับเข้าหากันได้ และขาดเมตตาภาวกรรมคือทำสิ่งที่ไม่ดีต่อกัน ขาดเมตตาจริกรรมคือพูดให้ร้ายต่อกัน ขาดเมตตาโมกรรมคือไม่หวังดีต่อกัน

ความคิดเห็นที่แตกต่างกันจนกลายเป็นเรื่องทิฐิมานะ คือครั้งแรกนั้นพระวินัยธร บอกว่า การเข้าห้องน้ำถ่ายอุจจาระเหลือน้ำชำระไว้ ถ้าไม่ได้ตั้งใจทำก็ไม่ผิด แต่กลับมาประจานพระธรรมกถึกว่าไม่รู้จักอาบัติหรือไม่ใช่อาบัติให้แก่ภิกษุสามเณรบริวารของตน ภิกษุสามเณรเหล่านั้นก็เอาคำพูดของพระธรรมกถึกไปว่ากล่าวติเตียนพระวินัยธรให้ลูกศิษย์ท่านฟัง ลูกศิษย์พระธรรมกถึกจึงนำเรื่องไปเล่าให้พระธรรมกถึก ๆ บอกกลุ่มลูกศิษย์ของตนว่า ที่แรกพระวินัยธรบอกว่าถ้าทำโดยไม่ได้ตั้งใจก็ไม่เป็นอาบัติ แต่กลับมาบอกภายหลังกับลูกศิษย์ของตนว่าเป็นอาบัติ พระวินัยธรโกหก โกหกก็เป็นอาบัติเช่นกันคือเป็นอาบัติปาจิตติย และภิกษุทั้ง 2 ฝ่ายนั้น ขาดเมตตาภาวกรรม ขาดเมตตาจริกรรม พูดให้ร้ายต่อกัน ขาดเมตตาโมกรรม ไม่หวังดีต่อกัน

สำหรับประเด็นพุทธวิธีที่ว่าให้แก้ปัญหามนุษย์ด้วยตนเอง นี้ชัดเจนอยู่แล้วโดยที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแก้ไขปัญหาคาถะเลาะวิวาทของภิกษุชาวเมืองโกสัมพีนี้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ส่งโอวาทไปสอน ยังมีได้ผล ขั้นตอนที่ 2 เสด็จไปทรงสอนเอง ก็ยังมีได้ผล ขั้นตอนที่ 3 เสด็จหนีไปอยู่ในที่อื่น และขั้นตอนที่ 4 ทรงปราบพยศแล้วจึงทรงสอนอีก แล้วก็ได้ผลแก้ปัญหาระเบิดนี้

พุทธวิธีที่ว่าแก้ปัญหาคาถะเลาะวิวาทให้ตรงประเด็น นั่นคือ ปัญหาทะเลาะวิวาทกันนี้เกิดเพราะทิฐิมานะของพระภิกษุผู้เป็นพระธรรมกถึกและพระวินัยธรไม่ยอมลดทิฐิมานะของตนคิดว่าตนถูกอีกฝ่ายหนึ่งผิด นี่แสดงว่า

ด้านพฤติกรรม คือ สภาพที่แสดงออกทางกายและวาจา มีปัญหา ด้านสภาพจิตใจ ก็มีปัญหาเพราะโดนทักท้วงมานะเล่นงานหนัก ถึงด้านปัญญาก็มีปัญหาเช่นกันขนาดว่าพระพุทธเจ้าส่งข่าวไปจนกระทั่งพระองค์ต้องเสด็จไปห้ามปรามเอง ยังไม่สามารถที่จะทอดทิ้งทักท้วงมานะได้ สรุปว่าภิกษุชาวเมืองโกสัมพีต้องได้รับการแก้ไขทั้งด้านพฤติกรรม ด้านสภาพจิตใจ และด้านปัญญา อย่างเร่งด่วน

อนึ่ง ปัญหาการทะเลาะวิวาทครั้งนี้ลุกลามออกไปเป็นวงกว้าง ไม่ใช่มีภิกษุ 2 รูป เท่านั้นเป็นคู่ทะเลาะวิวาทกัน แต่ยักรวมไปถึงลูกศิษย์ของพระทั้ง 2 รูปนั้น ซึ่งมีทั้งที่เป็นภิกษุและสามเณร จำนวนฝ่ายละ 500 รูป นอกจากนั้นยังขยายความแตกแยกออกไปถึงอุบาสกอุบาสิกา ภิกษุณีผู้มารับโอวาท แพร่หลายกระจายออกไปจนถึงเทวดา และพรหม

ปัญหาการทะเลาะวิวาทของภิกษุชาวเมืองโกสัมพีนี้ เบื้องต้นพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีส่งข่าวผ่านภิกษุไปแจ้งให้ภิกษุเหล่านั้นทราบถึง 3 ครั้ง พอครั้งที่ 3 ทรงทราบว่า ภิกษุ 2 กลุ่มนั้นแตกแยกกันจนไม่ร่วมลงอุโบสถต่อมาเสด็จไปเองทรงโอวาทสั่งสอนด้วยประการต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่ได้ผล

จนมาถึงขั้นที่ 3 พระพุทธเจ้าจึงเสด็จหนีจากภิกษุเหล่านั้น เพราะขนาดพระองค์เสด็จไปสอนก็ยังไม่เชื่อและไม่ทำตาม จนเป็นเหตุให้ญาติโยมที่ต้องการมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล ปฏิบัติจิตภาวนา ยกเลิกไม่ใส่บาตรเลิกบำรุงพระสงฆ์ในวัดนั้น เป็นเหตุให้พระสงฆ์ที่ทะเลาะวิวาทกันเหล่านั้นเกิดความออดอยากแล้วจึงคิดได้กลับตัวกลับใจได้เลิกทะเลาะวิวาทกัน และพากันไปขอให้ญาติโยมเพื่อจะได้รับการอุปฐากดูแล ญาติโยมมีเงื่อนไขขอให้พระสงฆ์ไปกราบทูลขอขมาพระพุทธเจ้าก่อนจึงจะกลับมาอุปฐากบำรุงภิกษุสงฆ์เช่นเดิม ในที่สุดพระสงฆ์วัดโฆสิตาราม ชาวเมืองโกสัมพีก็พากันไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อกราบทูลขอขมาโทษที่พวกตนได้ทำลงไปด้วยอำนาจทิฐิมานะ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงยกโทษให้ ปัญหาความทะเลาะวิวาทกันของภิกษุชาวเมืองโกสัมพีก็จบลงด้วยดี

สรุปว่าพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้สามารถแก้ไขได้ในขั้นกำจัดปัญหาคือทำปัญหาให้หมดสิ้นไปซึ่งเป็นเป้าหมายขั้นที่ 3 ในการแก้ไขปัญหา

เรื่องที่ 2 เรื่องความทะเลาะของพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้า พุทธวิธีเริ่มด้วยพระพุทธเจ้าทรงตรวดูสัตว์โลกเวลาใกล้รุ่งทอดพระเนตรเห็นหมู่พระญาติกำลังจะรบกัน ทรงดำริว่า เมื่อเราไม่ไป พวกญาติจักฉิบหาย จึงเสด็จเหาะไปพระองค์เดียวประทับนั่งขัดสมาธิในอากาศ ณ ท่ามกลางแม่น้ำโรหิณี

เมื่อพระญาติทั้งหลายเห็นพระพุทธเจ้าแล้วทั้งอาวุธ ถวายบังคม พระพุทธเจ้าตรัสถามพระญาติเหล่านั้นว่า ทะเลาะกันเรื่องอะไร พระญาติเหล่านั้นกราบทูลว่า ทะเลาะกันเพราะเรื่องน้ำ พระเจ้าข้า พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า น้ำกับกษัตริย์อะไรมีค่ามากกว่ากัน พวกพระญาติทูลว่า กษัตริย์ทั้งหลาย หาค่ามิได้

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็การที่ท่านทั้งหลายจะทำกษัตริย์ซึ่งหาค่ามิได้ให้ฉิบหายเพราะอาศัยน้ำซึ่งมีประมาณน้อยควรแล้วหรือ พระญาติเหล่านั้นได้นิ่งแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสเตือนพระญาติเหล่านั้นว่า เพราะเหตุไร พวกท่านจึงกระทำการเห็นปานนี้ เมื่อเราไม่อยู่วันนี้ แม่น้ำคือโลหิตจกไหลนอง ท่านทั้งหลาย ทำกรรมไม่สมควรแล้ว ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีเวร 5 อยู่ เราไม่มีเวรท่านทั้งหลายมีความเดือดร้อนด้วยกิเลสอยู่ เราไม่มีความเดือดร้อนอยู่ ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีความขวนขวายในอันแสวงหากามคุณอยู่ เราไม่มีความขวนขวายอยู่

สรุปว่า พุทธวิธีในการแก้ปัญหาเรื่องที่ 2 นี้ ก็อยู่ในกรอบ คือ ทุกปัญหาแก้ได้ แก้ปัญหาที่สาเหตุ แก้ปัญหาของมนุษย์ด้วยตนเอง และแก้ปัญหาให้ตรงประเด็น โดยการแก้ปัญหานี้ต้องทำ 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ทุกข์ = ตัวปัญหา ซึ่งก็คือ ปัญหาการทะเลาะกันของเหล่าพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้าซึ่งปัญหานี้ก็มีอยู่จริง

ระดับที่ 2 ทุกขสมุทัย = สาเหตุของปัญหา คือ ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ขาดเมตตากายกรรม ทำสิ่งที่ไม่ดีต่อกัน ขาดเมตตาวจีกรรม พูดให้ร้ายต่อกัน ขาดเมตตาโมกกรรม ไม่หวังดีต่อกัน ไม่แบ่งปันลาภอย่าง

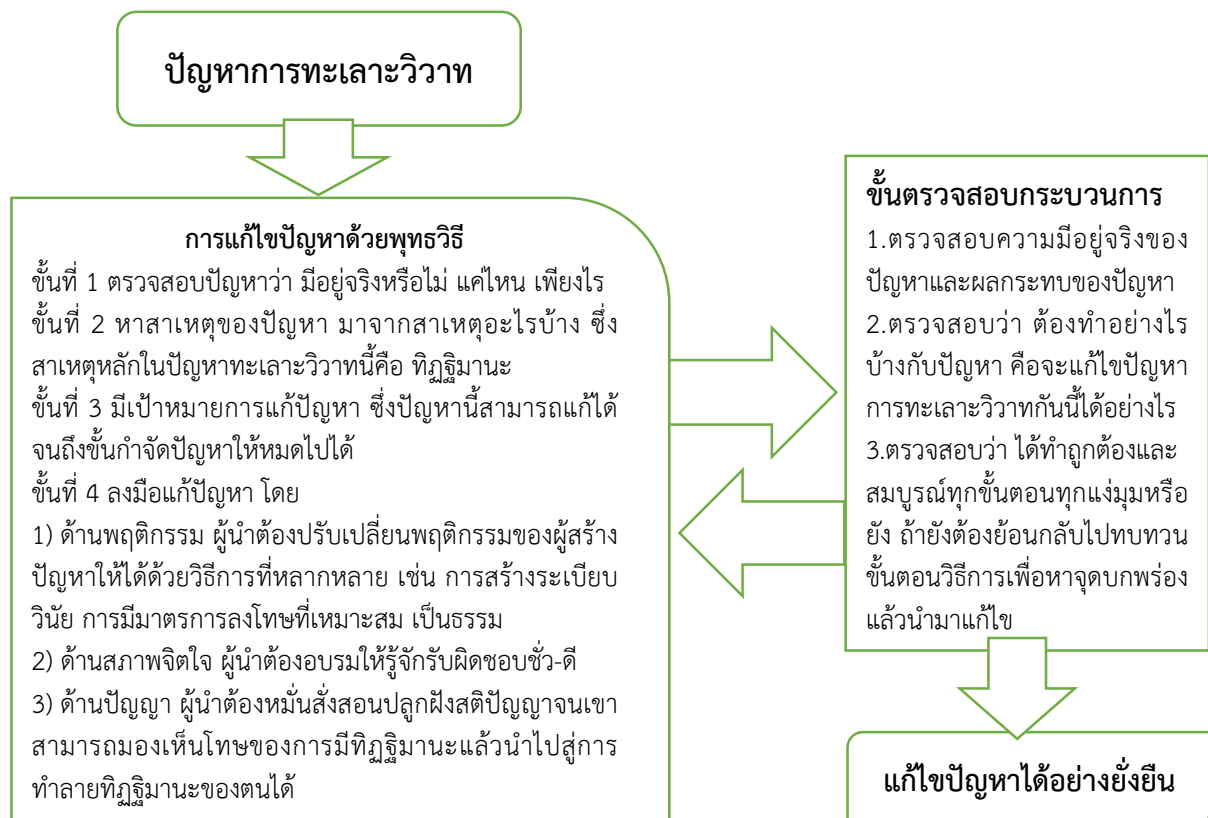
ทั่วถึงและเป็นธรรม และขาดพรหมวิหารธรรม คือ ไม่มีเมตตา ไม่มีกรุณา ไม่มีมุทิตา ไม่มีอุเบกขา อย่างแท้จริงต่อกัน จนเป็นเหตุให้เกิดการแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเพื่อทำนา

ระดับที่ 3 ทุกขนิโรธ = เป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) บรรเทา 2) ยับยั้ง และ 3) กำจัด ซึ่งหมายถึง การตัด การทำลายวงจรของปัญหา การทำปัญหาให้หมดไป และปัญหาการทะเลาะวิวาทกัน ปัญหาการทะเลาะกันของเหล่าพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้าสามารถสามารถแก้ไขได้ถึงขั้นการกำจัดให้หมดไป

ระดับที่ 4 ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา = วิธีการลงมือดำเนินการแก้ปัญหา ต้องทำ 3 ด้าน คือ เริ่มที่ด้านปัญญา ด้านสภาพจิตใจ ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายกำลังโดนกิเลสคือความโลภอยากได้มาก ความริษยาต้องการได้ฝ่ายเดียวเห็นอีกฝ่ายได้ดีกว่าตนไม่ได้ จึงขาดปัญญา การแสดงออกด้านพฤติกรรมจึงเป็นการโต้เถียงทะเลาะขัดแย้งกันด้วยวาจาก่อน เมื่อขาดปัญญา ด้านพฤติกรรมก็จึงคิดเอาชนะกันด้วยกำลังจึงยกกองทัพมาเพื่อจะชนฆ่าล้างผลาญเอาชนะกันเพียงเพื่อต้องการน้ำทำนาฝ่ายเดียว พระพุทธเจ้าเสด็จไปตรัสถามเพื่อให้กลุ่มพระประยูรญาติซึ่งกำลังจะต่อสู้กันเพียงเพื่อการแย่งน้ำทำนานั้นว่า ระหว่างน้ำกับภักษัตริย์อะไรมีค่ามากกว่ากัน จนกลุ่มพระประยูรญาติได้มีสติคิดได้ว่า อะไรดีกว่าอะไร

เหตุการณ์นี้พระพุทธเจ้าทรงสามารถห้ามการทะเลาะของพระประยูรญาติของพระองค์ได้โดยไม่ยาก เพราะคนเหล่านั้นมีความเชื่อฟังและยอมรับในเหตุผล รู้จักว่าสิ่งไหนดีกว่าสิ่งไหน

บทสรุปรูปแบบการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทพุทธวิธี

จากการวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาดังทะเลาะวิวาทด้วยพุทธวิธี พบว่า การทะเลาะวิวาทกันนั้นเป็นปัญหาของมนุษย์ที่มีมานาน พุทธวิธีในการแก้ปัญหาดังคือทุกปัญหาก็แก้ได้ แก้ปัญหาดังสาเหตุ แก้ปัญหาดัง

มนุษย์ด้วยตนเอง แก้ปัญหาให้ตรงประเด็น และต้องมีญาณ 3 คือ หลักสัจญาณ ต้องรู้ว่า อะไรคือปัญหาที่แท้จริง หลักกิจญาณ ต้องรู้ว่า ควรทำอย่างไรกับปัญหา หลักกตญาณ ต้องมีการตรวจสอบว่า แต่ละขั้นตอนคือ ขั้นตอนปัญหา ขั้นสาเหตุ ขั้นเป้าหมาย และขั้นวิธีการแก้ปัญหา ถูกต้อง สมบูรณ์ ครบถ้วน ครบวงจรหรือไม่ ดัดขัดบกพร่องในส่วนใดหรือไม่ ถ้าลงมือแก้แล้วแต่ปัญหายังมีอยู่เช่นกับว่าไม่ได้รับการแก้ไขเลย ต้องกลับมาตรวจสอบขั้นตอนใหม่ด้วยความรู้ พบขั้นตอนใดบกพร่องต้องรีบแก้ไข วิธีแก้ปัญหานั้นต้องมีคนกลางซึ่งมีคุณสมบัติเป็นที่น่าเคารพเชื่อถือของคนทั้ง 2 ฝ่าย เช่นปราศจากอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาอย่างแท้จริง ออกมาช่วยประนีประนอมไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหา และกลุ่มคนที่มีปัญหาทั้ง 2 ฝ่ายต้องยอมรับว่าเกิดปัญหาจริงและพร้อมที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหา เช่น การแก้กฎหมายของแต่ละฝ่ายที่มีต่อกันที่เป็นลบต้องปรับให้เป็นบวกให้ได้ ปัญหาการทะเลาะวิวาทก็จะหมดสิ้นไป

เอกสารอ้างอิง

- เบรนต์อาร์ เนลสัน. (2548). *ความคิดทางการเมืองตะวันตก* แปลโดยสมนึก ชูวิเชียร. กรุงเทพมหานคร: เอ็มแอลครีเอชั่น.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย ฐานานุกรม. (2538). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ, เล่มที่ 13, 22*, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2548). *ธัมมปทีฏฐกถา แปล ภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2547). *ธัมมปทีฏฐกถา แปล ภาค 6*. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระศรีธรรมมงคลบัณฑิต, (2551). ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคาญความยากจนให้กับประชาชนของคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด. *รายงานการวิจัย*. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

